

ШОПЕНХАУЕРОВ ПЕСИМИЗАМ

Филозофија живота-иррационализам у филозофији

Ирационализам представља филозофско становиште које се супротставља рационализму како у погледу могућности рационалног схватања стварности, тако и у погледу онтолошке претпоставке да је основно начело стварно ирационално. Сам термин потиче од латинске речи *irrationalis*, онај ко није разуман. Ирационализам налази упориште у претпоставци да је основа стварности независна од разума, нпр. воља или живот. У сазнајно-теоријском смислу ирационализам истиче да је ирационално сазнање изнад рационалног, да постоје посебни облици сазнања стварности, као што су интуиција или инстинкти, који су по својој вредности изнад логичког сазнања. Ова филозофија развила се у XIX и XX веку, али се њени зачеци налазе још код Паскала, Августина и античких филозофа. У модерном добу на ирационализам су посебно утицали Чарлс Дарвин и Сигмунд Фројд. Због тога што истиче посебност феномена живота у односу на неживу стварност ова филозофија се означава и као филозофија живота. У погледу схватања сазнања као средства животне воље или животног нагона блиска је прагматизму. Његов утицај присутан је, такође, у филозофији егзистенције. Филозофија живота има различите облике, а то су волунтаризам, витализам и интуиционизам. Најпознатији представници ирационалистичке филозофије су Шопенхауер, Ниче, Бергсон и Дилтај.

Живот и дела

АРТУР ШОПЕНХАУЕР родио се у Данцигу 22. фебруара 1788. године. Био је син богатог банкара Хајнриха Флориса и Јохане Шопенхауер. Шопенхауер у 19. години свога живота ступи у гимназију, најпре у Готи, затим у Вајмару, где после две године, захваљујући својој даровитости, приватно заврши гимназију. Од године 1809-1813. посећивао је универзитет у Гетингену и Берлину, где је слушао најпре медицину, а

затим филозофију. Чувени скептичар Шулце, његов професор филозофије, препоручио му је студију Платона и Канта, и утисак ових првих студија филозофа био је за њега од великог значаја.

Шопенхауер у Дрезди је од 1814-1818. године написао расправу Убер дас Сехн унд дие Фарбен (коју је касније и на латинском издао), и своје главно дело Дие Велт алс Вилле унд Ворстеллунг, штампано 1819. код Брокхауса у Лајпцигу. "Моје је дело плод не само мога овдашњег сановања, већ у неколико мога целог живота, пошто не верујем да ћу икада нешто боље или пуније садржајем створити, јер сам мишљења да Хелвецијус има право кад каже да у човеку до 30. највише 35. године свет може својим утиском произвести мисли којих је способан, а све што човек касније даје, само је развијање оних првих мисли." Тако пише Шопенхауер у једном писму Гетеу.

Од 1819-1834. године Шопенхауер није ничега штампаног издао, али је у томе времену написао неколико рукописних књига, чије је писање до смрти своје продужио. Године 1839. Норвешка академија наука доделила му је награду на расписану расправу Дие Фреихеит дес Вилленс, док му је Данска академија наука одузела награду на расправу Дие Грундлаге дер Морал. Тек године 1844. излази, после дугих преговора са издавачем, друго издање главног дела његовог, сада у две свеске. Почетак предговора овог другог издања Дер Велт алс Вилле унд Ворстеллунг гласи, *"Не савременицима, не земљацима, човечанству предајем сада моје довршено дело"*. 1847. издао је друго веома проширено издање своје дисертације Дер Сатз вом Грунде.

Године 1851. излази последње дело Шопенхауерово, његово најпопуларније, разноликошћу и духовитошћу најбогатије (али не и најдубље) дело Парерга унд

Паралипомена, клеине пхилосопхисцхе Сцхрифтен, са мотом, Витам импендере веро (живот треба посветити истини).

У последњој деценији живота Шопенхауеровог од 1850-1860. слава његова подигла се на нечувену висину (он је имао обичај да у том смислу каже, "Нил је приспео у Каиро", јер кад Нил дође до Каира, онда се зауставити не може да не потопа сав остали Мисир), и постао је "философ столећа. Прва књига о Шопенхауеровој филозофији била су Бриефе убер дие Сцхопенхауерисцхе Пхилосопхие, од Фрауенштата 1854. Али је литература о њему брзо расла. Шопенхауер је умро од плућног удара 21. децембра 1860. Кад су га запитали где жели да буде сахрањен, одговорио је, "Свеједно, наћи ће ме". Његов гробни натпис гласи само, "Артур Шопенхауер". Гроб му се налази у Франкфурту на Мајни.

Шопенхауер је открио неколико великих и велику множину малих истина, и његови ће списи бити и остати један од најбогатијих рудника људске мисли. Осим множине оригиналних дубоких идеја, његови су списи пуни духовитих изрека и необично добрих поређења, тако исто они су пуни ерудиције и дају доказа о ванредној начитаности Шопенхауеровој у свим литературама светским. Шопенхауер је знао шест страних језика, латински, грчки (грчке цитате он увек преводи на латински, јер сматра да сваки образован човек треба да зна латински, "чиме ћу вас иначе од шустера и шнајдера разликовати" каже он), француски, енглески, шпански и италијански и познавао је добро литературе свих ових језика.

Своју филозофију изложио је Шопенхауер у своме главном делу Дие Велт алс Вилле унд Ворстеллунг. Ова је дело подељено у четири књиге, прва књига садржи теорију сазнања, општу феноменологију и логику, учење о свету као представи, друга књига садржи метафизику у ужем смислу те речи, тј. садржи учење о ствари по себи, о свету као вољи, и њеној објективацији у свету представе, трећа књига бави се фундаменталним типовима света представе, Платановим идејама, као објектима чистог посматрања без интереса, као естетичким објектима и садржи естетику Шопенхауерову, четврта књига бави се опет светом воље, али са гледишта етичког и садржи етику Шопенхауерову. Од споредних дела најважнија су му, Убер дие виерфацхе Вурзел дес Сатзес вон зуреицхендем Грунде и Убер ден Виллен ин дер Натур. Први спис чини фундамент и допуну прве књиге његовог главног дела ту је изложен главни принцип света представе, став разлога, и у исто доба дата и теорија чулног опажања. Други спис допуна је друге књиге његовог главног дела, у том је спису Шопенхауер своју главну

метафизичку концепцију, како сам каже, много боље и јасније изложио него било где на другом месту у делима својим. Расправе Убер дие Фреихеит дес Њилленс и Дие Грундлаге дер Морал допуне су четвртој књизи његовог главног дела. Последње његово дело Парерга унд Паралипомена у две свеске садржи, као допуне главном делу, мноштво чланака о врло различним предметима. Од особите је важности за карактеристику Шопенхауера међу овим расправама чланак Убер дие Университатспхилосопхие, где је Шопенхауер изасуо сав гнев свој на професоре филозофије и њихову мудрост. А одељак Апхорисмен зур Лебенсњеисхеит најдуховитије је и најпопуларније од свега што је Шопенхауер написао. Оба се чланка налазе у првој свесци реченог дела, друга је свеска још много богатија разноликошћу веома важних расправа и расправица. Још се таквих разноликих расправица налази и у посмртном делу Шопенхауеровом, изданом под називом Неуе Параипомена. У истој библиотеци изашла су и целокупна дела Шопенхауерова у шест свезака (и четири свеске нештампаних рукописа), то је издање редиговао ученик Шопенхауеров Гриесебах.

Али најкритичније, најпотпуније и најбоље је издање, целокупних дела које је приредио Шопенхауеров ученик, чувени историк индијске филозофије Паул Дојсен. То је издање изашло 1911. у 14 свезака.

Свет је моја представа

Артур Шопенхауер је млађи Хегелов савременик. Његово животно и највеће дело (magnum opus) садржано је већ у самом наслову два саставна елемента његовог филозофског бића: "представу" и "вољу". То је дело: Свет као воља и представа. Шопенхауер га је објавио још за Хегелова живота, 1819. године, али он га је касније допуњавао тако да му је завршни облик дао тек у трећем издању од 1859, годину дана пре смрти. "Воља" и „представа“ творе једно посебно филозофско станиште. Шопенхауер је, међу немачким филозофима XIX века био први који се повратио Канту, дакле, самом извору и почетку немачког идеализма. Он сам је говорио да нико не може постати филозоф ако претходно није био кантовац. У његовом случају то је имало сасвим одређено значење, које ћемо наћи у првој тези његовог главног дела, у тези: "Свет је моја представа". Ова, на први поглед, чудна теза садржи у себи кантовску

гносеолошку позицију. Немачка реч *Vorstellung* (представа) приближно одговара ономе што се у енглеском емпиризму, посебно код Хјума, назива "идеја". Теза "свет је моја представа", према томе, значи: мој свет се поклапа са мојим знањем о свету; или, свако од нас има један свој свет, који се обликује у нашој представи или „идеји“. Шопенхауер је тврдио да и животиње имају своје посебне светове који се формирају сагласно „представама“ или перцепцији њихове животне средине. Друго, он је довео у везу ове „животне светове“ са животним потребама, односно са потребом одржања живота. Ову је пак потребу, што се тиче људске врсте, довео у везу са интелигенцијом као способношћу људског бића да се сналази и опстане у својој природној средини која људском бићу није нарочито наклоњена. Шопенхауер се не може сврстати међу "позитивисте", делом због тога што је бранио и развијао гледиште да за свет неопозиво важи „принцип довољног разлога“ или оно што се традиционално звало "принцип узрочности", а делом зато што се никако није одрицао метафизике.

Ово, разуме се, не проистиче из неког избора или одлуке за или против метафизике, него из одређеног теоријског оправдања. То је оправдање бил о утолико потребније уколико је Шопенхауер већ интерпретирао људско знање као нешто што превасходно стоји у функцији биолошког одржања врсте.

Жудњу за одржањем, присутну у свим живим бићима, Шопенхауер није једноставно прихватио као фактор који у себи не скрива никаву загонетост. Напротив, он је претпоставио да се баш иза тог факта крије ствар по себи - о којој је Кант говорио као о непознатљивој. Нагон за одржањем живота није непознатљив, он је чињеница која се може опажати у многим случајевима. Шопенхауер је у самој људској природи тражио нешто што не би било у функцији одржавања живота. То је он нашао у непристрасном и за продужење самог живота незаинтересованом посматрању, у контемплацији. Обновио је, дакле, стари смисао "теорије" али у потпуно другачијем контексту. Јер, стара је "теорија" била занос, или барем средство за несметано уживање у животу (епикурејци). Насупрот овима, шопенхауеровска животна незаинтересована контемплација открила је да у основи свега што живи дејствује једна „слепа нужност“ или једна потпуно ирационална „воља“ за индивидуалним живљењем. На тај начин се показало друго лице шопенхауеровског „света“ или „свет као воља“.

Овај се „свет“ односи само на подручје живог. Да би одбранио тезу о „вољи“ као непознатљивој ствари по себи, или као нечему потпуно "ирационалном"-и као таквом смештеном у оностраност могућег сазнања, Шопенхауер је морао да се позива на већ споменуто животна незаинтересовану контемплацију. Тога је одвело развијању једног

посебног погледа на живот који је познат под популарним називом „песимизам“. Овај „песимизам“ је далеко од тога да би на моралном плану саветовао људима да прекину свој живот. Напротив, он баш представља да је „воља за животом“ оно што сачињава метафизичку основу само индивидуализованог живота. Шопенхауеров „песимизам“ се састоји у доказивању теза које су већ наговештене у овом излагању. Прво, у доказивању тезе да је могуће једно, назовимо га тако, „надсознање“ и то једино у оној врсти контемплације која није у функцији саме „воље за животом“, која дакле ту „вољу“ може да посматра непристрасно и као предмет.

Ирационализам Артура Шопенхауера

Општа карактеристика Шопенхауерове филозофије: сумња у рационалистички оптимизам; критика насиља Хегеловог панталогизма.“ Овај свет је најгори од свих могућих светова!”. Светска воља је слепа, безумна, ирационална основа целокупног збивања (насупротив тези панталогизма). Она је стално незадовољство и тежња ка оном што још није (коју није могуће рационализовати у метафизичкој телеологији). Нејединствени карактер разнородних стремљења води дисхармонији и узалудном напору за јединственим осмишљавањем живота. Додуше, у појединим вољним интенцијама смисао се ипак може појавити у виду Платонових идеја. Но, оне остају ирационални, разуму недоступни циљеви и не успевају да хармонизују поредак у целини, већ леже између субјекта и трансцендентне правоље (интелект у служби правоље!). Прихватимо Кантову поделу на свет феномена и свет ноумена („ствари за нас“) и („ствари по себи“), али и желео да открије шта би то могло да представља свет ноумена. Оригинално прерађује Кантова одређења представе и воље, враћа их у метафизичку оптику, а одбацује тада важећу идеалистичку филозофију идентитета (другачије поставља субјективитет). Појавни свет у перспективи трансценденталног субјекта остаје стални привид („Мајин вео“, завеса несазнатљивости). Појединачне науке, с друге стране, везују бесконачни низ појава начелом довољног разлога и не могу се издићи изнад феноменолошке свести, док је за филозофски увид и биће ово емпиријско знање бескорисно. Филозофско сазнање се одликује метафизичком потребом, преласком из појавог у свет ствари по себи. У непосредном интуирању (доживљавању) сопствене свести доспевамо у извориште бића, а то је воља, оно неразориво, апсолут.

Не постоји свет ствари по себи у множини (за разлику од Канта): свет онога што можемо да искусимо појављује се у времену и простору, и само у времену и простору можемо ствари да разликујемо једне од других. Ван тог света феномена не би било смисла говорити о разликовању међу стварима (јер нам се не могу дати као појаве у простору и времену).

Дакле, оно што не може бити део нашег искуства – а под условом да постоји – морало би да буде једно и исто увек и свуда, што значи – не можемо претпоставити постојање „ ствари по себи“, већ у једнини „ствар по себи“. Шопенхауер се слаже са будистичким и хиндуистичким учењима. Он претпоставља да је појавни свет само манифестација силе, слепе енергије или воље. (Физичари су тек више од сто година касније открили то да је читав свет испуњен енергијом). Све што може да буде појава има енергију (ствари), односно вољу (жива бића). Отуд капитално Шопенхауерово дело носи назив: „Свет као воља и представа“, тј свет као оно што стоји у основи ствари (и што се не даје искусити непосредно), и с друге стране-свет као оно што се нама непосредно даје на увид. Будући да је свет пун конфликта, неправди, болести, Шопенхауер свет види на нарочито песимистичан начин. А све то што се догађа производ је слепе воље која се налази у основи свега. Воља је, дакле, потпуно бесциљна, немарна, незаинтересована за њене појединачне манифестације (тј. ствар или биће). Воља је етички зла. Она нема никакав циљ који би, ако се испуни, могао да донесе задовољство. Испуњење неке жеље доноси тек засићење, а неиспуњена жеља патњу. Еротска љубав коју људи (и животиње) повремено осећају није ништа друго до активност воље ка продужењу врсте (размножавању). Брак или живот у љубавној заједници је за вољу неприродно стање (прилагођавање), те човек бива несрећан. Реализација љубави удовољава вољи, али не води срећи.

Волунтаризам

Шопенхауерова филозофија назива се најчешће волунтаризам. Волунтаризам је филозофско схватање по коме воља, лат. *voluntas*, чини основу целокупне стварности и унутрашњу суштину свих појава у свету. У складу са тим, представници овог схватања сматрају да је разум оруђе воље и да се стварност не може схватити рационално јер је у основи ирационална.

Непосредни увид

Како је могуће сазнати свет као ствар по себи! Према Шопенхауеру, човек непосредним увидом, интуицијом, открива да је у основи света воља као бесконачно деловање које нема никакав одређен циљ. Она је једно и све у свету, каже Шопенхауер, и као таква манифестује се на различите начине, као осетљивост у вегетативном и инстинктивном свету, као мотивација у људском деловању, као механичко кретање у природи. Међутим, воља није узрок појава, већ су појаве њени различити облици испољавања.

Светски бол

Пошто човек никад не постиже задовољење своје индивидуалне воље, овај свет му мора изгледати као најгори од свих могућих светова, у коме влада светски бол. Човек може привремено превазићи патњу на различите начине: моралним саосећањем са другим људима, посвећивањем чистој теорији или уметности. Апсолутно ослобађање од патње могло би се избећи једино поништавањем воље, што је немогуће. Ослобађање од светског бола човек може постићи једино тако што ће се одрећи своје индивидуалности и стопити са јединственом светском вољом. На тај начин Шопенхауер се приближава индијском религиозном учењу и његовом схватању нирване, која ишчезнуће индивидуалности у стапању са основом света нуди као замену за практично испољавање индивидуалне воље у свету.

Песимизам

С обзиром на то да воља нема за циљ испуњење неке одређене сврхе, њено задовољење не постиже се ни у једној природној или друштвеној форми. Она уопште и нема одређен циљ, сврху или смисао. Због тога што не остварује никакаву одређену сврху сви њени појединачни облици, у које спада и људска индивидуалност, суштински су незадовољени и несрећни. Тај став показује Шопенхауеров песимизам. Узајамно супротстављање различитих манифестација воље показује се као трпљење и бол. Такво „надсазнање“ сачињавало би метафизику или „прву филозофију“. У доказивању тезе да

„теорија“ која смера на откривање могућности и путева једног трајно ведрога спокојног и безболног живљења, једноставно није могућа. Ту је Шопенхауер унеколико прихватио извесне елементе традиционалне индијске филозофије, која није против живота, али која држи да је живот патња и да се спокојство може наћи само у најдубљим медитацијама, односно у једном сасвим особеном искључивању самог себе из жудње за животним задовољствима.

О женама

Нема доказа да је Артур икада имао љубавну везу са неком женом коју је поштовао. Иако је често негирао институцију брака, ипак се колебао по питању женидбе. Себе је упозоравао рефлексивно: „Сви велики песници били су у несрећним браковима, а ниједан велики филозоф није се женио: Демокрит, Декарт, Платон, Спиноза, Лајбниц и Кант. Једини изузетак био је Сократ – и за то је морао да плати, пошто му је жена била горопадна Ксантипа. Како је старио, постепено је губио наду да ће се оженити и у четрдесетој је од те идеје потпуно одустао. Женити се у позним годинама, рекао је, исто је као прећи три четвртине пута пешке, а онда се одлучити за куповину скупе карте за читаво путовање.

Често се каже да су три велике револуције у области мисли угрозиле идеју антропоцентричности. Прво, Коперник је показао да се Земља не налази у средишту око ког се окрећу сва небеска тела. Друго, Дарвин је показао да нисмо главни у ланцу живота, већ а смо, као и остала створења. Треће, Фројд је показао да нисмо господари у својој кући – да је велики део нашег понашања управљан силама изван наше свести. Артур Шопенхауер је много пре Фројдовога рођења тврдио да смо вођени дубоким биолошким силама, а да себе заваравamo мислећи да свесно бирамо своје активности.

Етика самилости

Под утицајем индијске филозофије Шопенхауер предлаже против светског бола аскезу, одрицање живота, негацију воље, умртвљење, утапање у

Нирвану, у тишину празнине, у небиће. У друштву може човек самилошћу, саосећањем са патњама других људи и ублажавањем тих патњи одупрети се егоизму и тренутно потиснути тежњу индивидуалне воље. Али светска воља је неуништива, и зато он каже: " Сунце жеже вечито подне". Међутим, појединац се може ослободити бола и патње на други начин, ако савлада своје личне интересе и препусти се безинтересном доживљавању уметности и сазнању целине. Уметност, дакле код Шопенхауера, има функцију катарзе, она ослобађа. Од свих уметности музика је најузвишенија, јер је најапстрактнија.

Разлози и услови песимизма

Могуће је тражити Шопенхауерове личне разлоге за песимизам, био је генијалан, страствен и преосетљив, усамљен и женомрзац. Без лажне скромности он је очекивао славу и признања, али је доживео неуспех у универзитетској каријери покушавајући у Берлину да конкурише Хегелу. Касније је ипак доживео светску славу, јер је својим песимизмом најпотпуније изразио дух разочарања који је осећао XIX век у односу на оптимизам просветитељства и изневерених идеала велике француске револуције. Оног разочарања које су поред многих других осећали *Бајрон, Хајне, Леопарди, Пушкин, Љермонтов, Шуберт, Шуман, Шопен*, генерација која је живела и радила од 1799. до 1857. године.

Духовити писац и одличан стилиста, Шопенхауер је освојио широку читалачку публику и чак постао мода. Својим тезама утицао је на XIX века, посебно на многе уметнике, на пример, Леопардија и Вагнера, а својим волунтаризмом и ирационализмом на даљи развој филозофије. Хајне

_____ Хајне

Критика Шопенхауерове филозофије

Критика једног филозофског система има да се обазре на ово троје, 1) на садржину самог система. 2) на место његово у историји филозофије, и 3) на методу његову. Редак је филозофски систем код кога је све ово у тако тесној вези као што је систем Шопенхауеров. Метода његова проистиче из садржине његове. Фихте, Шелинг и Хегел, с једне, и Шопенхауер, с друге стране, представљају два изданка Кантове филозофије. Први, идеалистички ред, чији су представници Фихте, Шелинг и Хегел, одбацују саму основну тезу Кантову, по којој је појава различна од ствари по себи. Други, телестички ред, представља Шопенхауер. Он, насупрот идеалистима, задржава основну тезу Кантову, одвојеност ствари по себи од појаве, али, опет насупрот Канту, одређује есенцију ствари по себи и налази је као вољу. Иако је Шопенхауер пошао од Канта, ипак је његова основна концепција, примарност воље, секундарност интелигенције, једна сасвим оригинална концепција, иако, као што видимо, он у себи има највише кантијанизма од свих последника Кантових, ипак је он од њих најоригиналнији. Али иако је основна концепција Шопенхауерова и важна и оригинална, ипак она није тако широка, тако велика, да обухвата цело биће, та се концепција тиче истина најдубље и најважније стране нашег живота, еудемонологијске вредности његове, али то је само једна страна реалности, то није целокупна реалност. Ту најважнију страну реалности Шопенхауер је истакао. Хегел пак истакао је најопсежнију страну реалности, унутрашњи логички ток њен, ону страну реалности, дакле, коју је Шопенхауер потпуно превидео. Шопенхауер одбија потпуно свако историјско-еволуционистичко схватање историјских догађаја, за њега је историја само еадем сед алитер.

Однос идеје према ствари по себи и однос индивидуа према идеји две су основне неодређености у Шопенхауеровом систему, из којих проистичу многобројне противуречности његове. Ствар по себи треба да буде једна, цела и недељива, идеја треба да представља један систем постепених објективација те недељиве ствари по себи, индивидуум треба да представља умножену објективацију сваке од тих идеја у индивидуалном посматрачком субјекту. Као што стоји са односом идеје према вољи, тако стоји и са односом индивидуе према идеји. С једне стране, индивидуум треба да постоји само у посматрачком субјекту, с друге стране, тај субјект треба да буде индивидуалан. Естетика Шопенхауерова захтева оно прво гледиште, тј. да је индивидуум нешто привидно, јер треба да ишчезне у општем посматрачком субјекту. Етика његова пак захтева да је бар индивидуалан људски субјект реалан, као што се види естетика противречи етици. А из ове основне противуречности проистичу и све

противуречности естетике и етике Шопенхауерове. Шопенхауер вели, да је интелект нешто што вољи придлази на вишим ступњевима њене објективације. Али интелект је увек дат само као интелект једног вољног субјекта. Учење Шопенхауерово у етици његовој по коме ће са нестанком човека нестати и животињског света, а са нестанком овога и остале природе, јер ће тиме нестати интелекта, у коме се једино и налазила та природа.

Претпоставимо ли, да је индивидуални људски субјект једна засебна Платонова идеја, онда овај мора као и све идеје бити вечан (тј. постојати све док воља за живот постоји). С овом претпоставком објаснила би се разлика између аскезе и самоубиства, јер би се у аскези уништавала сама индивидуа, док би се самоубица рађао поново, а то би била метемпсихоза, коју Шопенхауер изрично одбацује. Кардинална грешка етике Шопенхауерове лежи у томе што она хоће појавом, која је појава потврђивања воље за живот, да негира вољу за живот, што је ствар немогућа. Претпостави ли се, пак, да се у појавама аскезе не манифестује више воља за живот већ апсолутна воља, воља као трансцендентни принцип хтења и нехтења, онда би требало да се са уништењем једног индивидуума уништи и цела воља за живот.

Наиме, индивидуалитет је везан за позитивну страну апсолутне воље (као последњег трансцендентног принципа), с чијим престанком, дакле, и сам престајати мора. Ова основна противуречност етике Шопенхауерове повлачи за собом и све остале, цела је етика његова (овде разумемо највише етичко учење Шопенхауерово, негацију воље за живот) једна мрежа од противуречности, неодређености и немогућности. Значај Шопенхауеров на пољу етике лежи у томе што је, показавши ништавило живота, изнео да треба негирати живот, а не у томе што је показао начине и путеве како да се тај основни циљ нашег живота изврши.

Што то није учинио долази отуда што му метафизика није без противречности, а што је она тако у основи својој долази отуда што је Шопенхауер акцептирао Кантов трансцендентални идеализам, који, конзеквентно изведен, не допушта никакву метафизику. Тиме прелазимо на методу Шопенхауерове филозофије. Полазећи од унутрашњег искуства, он даље закључује, да ће оно исто што је у својој унутрашњости као језгро свога бића нашао (воља) бити и језгро свих осталих појава света, да ће бити ствар по себи. Метода метафизике Шопенхауерове, као што се види, сасвим је емпиријско-конструктивна, он конструише реалност на основу искуства. Шопенхауер признаје каже да воља, како је ми у себи налазимо, није чиста ствар по себи, већ да се јавља у множини вољних аката у времену. Шопенхауер каже да је воља, какву је ми у

нашој унутрашњости налазимо, само појава, али појава која, зато што има само форму времена а не и форму простора на себи, ближе стоји правој ствари по себи, која је и без простора и без времена, од представе која је и у времену и у простору.

Као што се види, чим је Шопенхауер мало виш мислио о подлогама свога система увиђао је и сам како су оне слабе, али је ипак остајао при својој систему. Зашто? Томе има два разлога. Први је у томе што Шопенхауер није био апстрактно-аналитичан ум, што није имао ону гвоздену логику анализе која је једино способна да једну мисао растави у последње елементе њене да би се могла извести синтеза њихова. Други лежи у самој његовој концепцији света, у тврђењу да је трансцендентна подлога света у бесциљној несвесној вољи, а да је интелект, сазнање, само секундарни продукт воље. Из те основне концепције Шопенхауерове пак следује његов песимизам, а у песимизму његовом треба тражити велики и епохални значај Шопенхауеров у историји филозофије. Генију филозофије потребовао је у историјском развићу његовом један такав мрачни, апстрактним анализом слабо обдарени а енергични мислилац, као што је Шопенхауер, да се изрече она грандиозна и страшна формула, онај страшни суд над нашим животом. Стога се Шопенхауер да разумети само као оно што је, као оснивалац песимизма, и у тој формули лежи решење свих противречности и његовог система и његовог живота.

Шопенхауерови епиграми

Ако осмотримо живот у његовим појединостима, како све изгледа смешно. Као кап воде виђена кроз микроскоп, као препуна протозоа. Смејемо се гледајући их како се журбано комешају и боре једна с другом. Било овде, или у кратком периоду док траје људски живот, ова страховита активност производи комичан ефекат. Кад на крају својих живота већина људи погледа уназад, схватиће да су живели кроз привременост. Биће изненађени што виде да је ствар којој су допустили да исклизне без захвалности била управо њихов живот. И тако, заведени надом, плешемо у сусрет смрти. Вредно је пажње и треба поменути да човек, поред живљења у конкретном, треба увек да живи у апстрактном... (где му) у сфери мирног промишљања, оно што га је претходно потпуно обузимало и интензивно покретало сада изгледа хладно, безбојно и удаљено: он само гледа и региструје. Ништа га више не може узнемирити нити померити. Све оне безбројне нити воље (препуне стрепње, жудње, беса и страха) које нас везују за свет и вуку напредназад у сталној па

тњи – све их је прекинуо. Осмехује се и спокојно осврће како би бацио поглед на фантазмагорију овог света, који сада пред њим индиферентно стоји као шаховске фигуре на крају партије. Цвет одговори: Ти, будало! Замишљаш да цветам да бих био виђен? Цветам због себе, јер ми то причињава задовољство, не због других. Моја радост се састоји у мом постојању и мом цветању. Не пишем за гомилу... Свој рад остављам мислећим појединцима који ће се временом испоставити као ретки изузеци.

Они ће се осећати онако као што сам се осећао ја, или како се осећа морнар-бродоломник на пустом острву, којем траг бивших сапатника доноси више утехе него с ви какадуи и мајмуни на дрвећу. Живот се може упоредити с парчетом извезене тканине чије се лице открива током прве половине животног века, а наличје током друге. Ово потоње није тако лепо, али је поучније јер нам омогућава да сагледамо како су нити повезане.

- **"Несрећа долази трчећи, а одлази храмљајући" вели не где филозоф. Шопенхауер, срећом или не, остаје.**

•

Литература

- Јалом, Ирвин, Лечење Шопенхауером, Плато, 2011
- Шопенхауер, Артур, О женама, Жарко Албуљ, 1997
- Шопенхауер, Артур, Метафизика лепог, 2011
- Савић, Миле, Филозофија за IV разред гимназије и стручних школа, 2010
- Кораћ, Вељко, Историја филозофије, 2011 Хајне